

Weichbild magdeburski w układzie śląsko-małopolskim.**Wersja krakowska, wariant wawelski**

Rękopis Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, sygn. 5, k. 1–7

Odczyt: Maciej Mikuła

[75] [k. 1] De probacione illiberatis. LXXV

Si vir aliquem alloquitur, quod suus sit illiber, iste si potest probare suam libertatem, propius est sibi evadere, quam ille ipsum vincere possit. Libertatem vir protestare potest cum tribus cognatis et tribus agnatis et metseptimus esse debet suorum amicorum, sive sint viri sive mulieres.

[hasła: wolność, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, krewny po mieczu, krewny po kądzieli, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, mężczyzna, kobieta]

[76] De debito tasserato. LXXVI

Si quis conqueritur super quemquam pro pecunia^a detasserata, pro eo sibi non habet respondere. Si quis eiam conqueritur super aliquem pro cibariis preparatis, hic propius est obtinere hoc iuramento, quam ille ipsum evadere possit suo iuramento.

^a e *nadpisane*

[hasła: dług, pieniądze, odpowiedzialność, żywność, przysięga]

[77] De extracto a proscrizione. LXXVII

Qui se extraxerit a proscrizione et solutus, fuerit iudicatus, iudex tamen in eo suam obtinet penam. Et si iudex sibi fateri noluerit, ipse eum bene potest deponere per virum, qui eodem [^a] interfuit iudicio, quia nec captivus iudicio comparuit, nec proclamatus. Si autem iudex imposterum ipsum obviare voluerit, ipsum in nullo ulterius potest obviare, |voluerit ipsum in nullo ulterius potest obiurare^b| quam ad suam penam, si super eo testes habuerit, quod se ex proscrizione obiuravit.

^a *wymazane si*; ^b *fragment podkropkowany w sensie skreślenia*

[hasła: kara, sąd, uwolnienie, sędzia, świadek, przysięga]

[78] Quando precium iure obtentum solvatur. LXXVIII

Si servus deservitum suum precium super suum dominium obtinebit coram iudicio, pro eo iudici nullam demeretur penam et dominus servo tenetur die eodem hoc solvere.

[hasła: sługa, pan, wynagrodzenie, sąd, zapłata, mulkta]

[79] De querela testimonio debitoris. LXXIX

Si vir conqueritur super alterum pro suo debito cum testibus coram iudicio, hoc bene potest obtinere cum viris fidedignis, qui in suo iure non possunt reprobari. Ita tamen, si iste dixit se innocentem. Si autem reus dixerit hoc debitum persolvisse, extunc sibi infringit suum testimonium. Hoc bene probare potest cum viris fidedignis mettercius tacto sacramento.

[hasła: skarga, dług, świadek, niewinność, zapłata, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik]

[80] Quid satisdacio signat. LXXX

Si super virum fuerit conquestum et pecierit satisdacionem, alter sibi eam negare non potest, quin eam sibi faciet, si ipsum sentencialiter ad hoc compellit. Si autem fecerit sibi satisdacionem {sibi}, ad suum ius non nocebit, nec iste plus lucratur cum satisdacione, qui eam petit, nisi quod ipsum nullus amicorum suorum a modo possit impedire pro hac causa, nec querelam meliorare.

[hasła: skarga, gwar, zabezpieczenie, wyrok, prawo, krewny]

[81] [k. 1v] De querela peccuniarum cum testimonio coram burgrabio. LXXXI

In iudicio burgrabii vir bene potest pro $\text{—bare}^a\text{—}$ debito peccuniali querulari, sed actorem oportet ab uno iudicio burgrabii ad aliud iudicium suam sequi querelam, ita tamen quod semper suo reo denunciabit. Si autem querela super virum cum testimonio fuerit facta, in eodem iudicio pro debito, et si dixerit, quod persolvitur, hoc probabit hominibus fidedignis mettercius melius, quam iste ipsum vincere possit, et hoc facere potest incontinenti, si vult, aut per tres quinde[ci]nas in iudicio scolteti. Si autem vir iuramentum unica manu debet prestare, hoc eum eodem iudicio facere oportet.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: burgrabia, Magdeburg, dług, powód, sąd, skarga, zapłata, świadek, termin, sołtys, przysięga]

[82] De tempore et loco iudiciorum. LXXXII

Iudex debet suum iudicium omni die exercere attemptare in vero iudicii loco, nisi sit, ubi conqueri pro debito absque testibus voluerit, hoc videlicet potest iudicare. Recompensam et emendam et iudicis penam solvere debet ad diem, ut fuerat diffinitum cum denariis, prout extunc $\text{—t}^a\text{—}$ valent in pagamento, recompensam et emendam, et iudici penam.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: sędzia, sąd, świadek, skarga, zwłoka, zapłata, kara sądowa, mulkta, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie, zwyczaj, powód]

[83] LXXXIII

Si viro aliqua bona fuerint iure fiscata, in eo possidet iste, qui hoc deduxit infiscacionem cum fiscacione tribus diebus et tribus noctibus. Insuper in eodem comedere et bibere, et dormire cum fiscacione. Deinde debet coram iudicio pronunciare tribus vicibus semper ad duas ebdomadas, et ad quartum iudicium iudex sibi pacem desuper firmare debet, et sibi appropriare per sentenciam scabinorum. Et tunc bene potest vendere cum scitu hominum proborum. Si autem aliquid ultra suum debitum de hoc superfuerit, hoc illi debet reddere cuius erat hereditas. Sed si defecerit, tunc agat ulterius.

[hasła: konfiskata, dobra, posiadanie, sąd, krewny, termin, sędzia, pokój, wyrok, ławnik, sprzedaż, dług, dziedzictwo, własność]

[84] De impedicione pannorum et aliarum rerum. LXXXIII

Si vir alloquitur aliqua bona vel pannos aut quicquid suarum fuerit rerum, quod sibi subtractum aut raptum fuerit, ad hoc se unica manu trahere debet et iurare tacto sacramento, quod tunc suum fuerit et nunc suum sit, cum sibi subtractum seu raptum fuerit. Si autem equ[u]s fuerit, quem vir alloquitur, quod sibi subtractus seu spoliatus [sit], ad hoc se trahere debet, cum suo dextro pede debet calcare super pedem suum anteriorem, et sinistra manu equum debet capere aurem [k. 2] per dextram, et petere debet reliquias et eciam prolocutorem. Et iurabit equo super caput, quod tunc suus fuerit et nunc suus sit, cum sibi subtractus aut eo depredatus. Extunc iste se trahat {se} cum equo ad verum tutorem et ipsum iurare oportet super sanctos, quod trahat |secundum equum^a| se cum equo ad verum tutorem, ibi eum sequi oportet, usque ad trans Mare Aquilonis. Si autem vir dixit, quod equ[u]m emerit in foro libero aut commune et tutorem habere non possit, extunc equum am[m]ittit et peccuniam pro eo datam, et non aliquam pro eo ammittit penam.

^a podkropkowane w sensie skreślenia

[hasła: skarga, przysięga, konfiskata, koń, kradzież, sprzedawca, srebro, kara]

[85] De debito mortue manus. LXXXVI

Si vir conqueritur super virum pro debito mortue manus, et ipsum informare voluerit secundum iuris edictum, hoc facere potest unica manu tacto sacramento, si iste sibi consenserit. Si autem dixerit hic, super quem querulatur, quod ipse de debito nesciat aut ille persolverit, hoc eum oportet metseptimus ipsum protestari.

[hasła: skarga, dług, prawo, przysięga, zapłata, zobowiązanie, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[86] Pater potest filium proprie manus iuramento eximere. LXXXVII

Si vir cum scitu ad iustitiam se exhibuerit, et alter noluerit, et vulneret illum non querulando absque iure, et iste vulneratus veniat ad defensionem, et mutuo illum vulneret, et hic, qui primo vulneravit suum adversarium, prius ad iudicum veniat et conqueratur, et alter, in quo pax sit violata, eciam postea deveniat eodem die et circa lucem diei, et dicat, quod inicium illius fuit et non suum. Si hoc, ut iuris est, metseptimus protestabitur cum hominibus probis, qui audierunt et viderunt, vel qui tunc presentes fuerunt, extunc acquirit primam querelam. Vir filium suum vincat manu potest eximere, qui est in suo pane non uxoratus, tacto sacramento sit, quod filius suus huius facti non sit reus. Si autem noxa una tam super patrem, quam filium fuerit querulata simul, extunc patrem semper primo oportet eximere de tali noxa.

[hasła: sprawiedliwość, zranienie wzajemne, skarga, obrona, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, syn, zastępstwo]

[87] De accione manifesta mulierum. LXXXVIII

Si femina deprehensa fuerit in facto manifesto sicut in homicidio aut vulneribus duellaribus, hanc vir propius est vincere metseptimus^a cum hominibus fidedignis, quam ipsa innocens fieri possit. Extunc ipsam iudicium pati oportet. Si autem vir querulatur super feminam pro homicidio aut vulneribus, quod eodem die [k. 2v] sit factum ac visum, et si mulier fecerit fideiussorie caucionem super ius, extunc femina propius est evadere ─ metVIIa^b ─ metseptima cum hominibus fidedignis, quam aliquis eam vincere possit. Si autem mulier inculpatur pro querelis pernoctatis, eo propius est evadere femina unica sua manu tacto sacramento, quam eam aliquis vincere possit, aut aliquid pro eo pati.

^a metVIIus; ^b *podkropkowane i skreslone czerwona kreska*

[hasła: kobieta, zabójstwo, zranienie, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, niewinność, skarga, uwolnienie od skargi, zwłoka]

[88] De viro duplices habentes [s] pueros. LXXXIX

Si vir duplices pueros habuerit et primo antea exponendo eradicaavit, et si secundis pueris aliquid postea dederit in suis bonis, si idem vir moritur, hoc pueri atollunt. Extunc quicquid superfluum fuerit, hoc equaliter inter se condividunt, quia omnes equales sibi fuerunt in natura.

[hasła: dzieci, wydzielenie, darowizna, dobra, równy stanem, podział]

[89] De scabino coram iudicio male tractato. LXXXX

Si vir indecenter in iudicio bannito increpaverit, si hoc probaverit per suos consodales, qui audierunt^a, illum oportet emendam dare scabinis et iudici penam.

^a w rkp. audierunt

[hasła: ławnik, sąd wyłożony, zniewaga, sędzia, kara sądowa, mulkta, nawiązka]

[90] De promissa fideiussoria ex parte homicidii super hereditatem et excessionem fideiussionis. XCI

Si super virum querela fuerit facta pro homicidio vel pro vulneribus, et ipse se ad ius accomodaverit circa suam hereditatem ad comparendum, et non comparet, et profugus fuerit factus, tunc debet invocari, ut est iuris. Et tunc non comparet in iudicio eodem, tunc debet proscribi et recompensa super suam computatur hereditatem, et iudici sua pena. Eciam nullus cogi potest alicuius iure fideiussores ponere, nisi prout sua extendet se recompensa, nisi si pro debito peccuniali, quod sit maius.

[hasła: skarga, zabójstwo, zranienie, ucieczka, prawo, sąd, zapłata, wynagrodzenie, dziedzictwo, spadek, kara sądowa, mulkta, poręczenie, zabezpieczenie, dług]

[91] De inculpacione diuturnali. XCII

Si casu in clara die oritur contencio et si probus vir pro eo acusetur, qui ibi non fuerit visus, de quo propius est evadere metseptimus^a cum hominibus fidedignis, qui fuerunt presentes, quam in eo duellum acquirere possit. Si autem super virum ydoneum circa noctis horam querela fuerit facta pro homicidio aut vulnere duellari, que tempore noctis sunt, de quo propius est evadere metseptimus^a fidedignis, circa quos tunc fuit cum hoc erat perpetratum et sit innocens de facto.

^a w rkp. metviius

[hasła: skarga, bliższość do dowodu, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pojedynek sądowy, zabójstwo, zranienie, przestępstwo nocne, uwolnienie od skargi, niewinność]

[92] [k. 3] XCIII

Quem vir pro prolocutore rogaverit, hunc verbum suum loqui oportet, nisi se excusaverit cum pena.

[hasła: pełnomocnik, prawo, kara]

[93] Mortuo viro mulieri ad supellectilia oves assignantur. XCIIII

Et quando vir moritur, tunc uxori iure oves dari debent ad suppellectile, ubi ierint. Et nemo potest nec pro homicidio, aut pro vulneribus, seu pro aliquo debito suum auxilium probare iuramento.

[hasła: gerada, mąż, wdowa, zabójstwo, zranienie, poddany]

[94] De iuramenta male tracconis [s]. XCV

Si vir promiserit ~~aut^a~~ unum iuramentum coram iudicio pro enormibus verbis aut depilacione vel vulneribus seu sanguinis effusione de quo solutus non potest dimitti nisi fuerit cum iudicis consensus.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: przysięga, sąd, zniewaga, wola, zgoda, zranienie]

[95] Pueri carentes mundibordio non coartantur. XLVI

Interum [s] quando pupulli [s] suum mundibordium verum non poterint habere, quousque nullus ipsos ad aliqua potest deducere iudicialia, nisi prius ad annos pervenerint pubertatis.

[hasła: pupil, opiekun, lata sprawne]

[96] Si quis alteri sue hereditatis quicquam abedificaverit [s]. XCVII

Si vir super alterum conqueritur, quod sibi aliquid abedificaverit [s] de sua hereditate, hoc ille, qui eam habet in sua possessione melius oportet unica manu, nisi ille ipsum testimonio fuerit allocutus. Extunc possessor cum testibus servat illa, si vult.

[hasła: skarga, dobra, dziedzictwo, spadek, posiadanie, świadek]

[97] XCVIII

Ex quo cives Meydburgenses veram accionem ac responsivam tenuerint et se coram ipsorum domino episcopo aut burgrabio ad iusticiam exhibuerint circa ius civitatis, tunc nemo eos extra civitatem in alio iure occupare potest in iudicio alieno.

[hasła: mieszczanin, Magdeburg, burgrabia, własność sądowa, prawo miejskie]

[98] De impedimento coram iudicio. XCVIII.

Nullus alterum impedire debet coram iudicio, ex quo fuerit bannitum cum iniuria cum talibus impedimentis, que ipsum impedire possint in sua querela, sicut clamore aut turpiloquiis, aut ceteris insolenciis. Si hoc contra iusticiam fecerit, et si paciens poterit protestari cum iudice et duobus scabinis, extunc suam acquirit emendam et iudex suam penam acquirit. Et si hoc contingerit in iudicio ~~scolteti VIII solidos^a~~ castellani, tunc tria talenta demeretur, et in iudicio scolteti viii solidos. Et ubi homo acquirit suam emendam, ibi et iudex suam penam acquisivit.

^a fragment otoczony liniami i kropkami, przekreślony czerwono przez autora podstawy

[hasła: sąd wyłożony, skarga, przeszkoda, sprawiedliwość, sędzia, ławnik, nawiązka, kara sądowa, mulkta, kasztelan]

[99] De scolteto nolente iudicare. C [k. 3v]

Nunc attendatis super eo, si scoltetus aliquem impedierit in sua querela et sibi iusticiam non fecerit, et sibi hoc iniuste recuset. Si super eo coram avvocato fuerit impulsatus cum testibus, extunc ipsum cum testibus evadere oportet. Cum qualicumque testimonio super iudicem querulatum fuerit, tali ipsum testimonio iudicem evadere oportet, sive sint scabini, sive alii iudicio astantes. Si autem coram bannito iudicio fuerit factum, extunc melius vinci testibus potest iure, quam ipse cum testibus evadere posset. Si autem vir cedere voluerit a testimonio et ipsum inculpate pro suo scitu, de quo unica manu evadere possit. Quando querela coram avvocato super ipsum fuerit facta pro hac causa, pro eo respondere tenetur sine mora, ita quod sibi sit iudicium bannitum, quia ipsum ibi oportet esse presentem, nisi legale impedimentum occupaverit ipsum. Quod impedimentum eum statum [s] oportet probare. Si hoc non ostenderit et non nominaverit, et hoc per iniusticiam denegaverit facere se excusare de iniuria, quam exercuit, et se ad iudicium iure exhibere [debet], extunc idem scoltetus est avvocato in decem talentis condempnatus et illi debitum suum, de quo negavit, facere iusticiam, et interim quo illi non solverit solus, aut iure se excusaverit proximo iudicio, tunc nullius iudex esse potest, nisi se ex hac culpa eximerit, secundum ut est premissum. Si autem pro facto criminali fuerit, pro quo iudicium facere recusaverit, sed pro homicidio aut vulneribus, aut furto seu spolio, vel ecclesia [s] violencia, aut incendio, aut hiis similia [s], que noxalia facta tangunt, idem iudicium super eum ire debet, quod super illum ire debuerat, pro eo nec recompensam, nec aliquid aliud in hiis facere potest, nisi in his vincitur, ut est iuris. Si autem vir unus pro delicto in captivitatem publicam fuerit iure presentata [s] ad tenendum, et si ipsum evaserit aut amiserit absque sua culpa aut negligencia ad hoc pro crimine, quod transit ad collum, pro eo solvet plenam recompensam. Si autem pro manu, mediam solvet recompensam et hoc ipsum iuramento iurare oportet, si sibi parcere noluerit, quod ipsum sine omni culpa evaserit. Integra recompensa xviii talenta et media recompensa facit novem talenta.

[hasła: sołtys, skarga, sprawiedliwość, przestępstwo sądowe, uwolnienie od skargi, ławnik, sędzia, odpowiedzialność, przeszkoda, świadek, wójt, skazanie, dług, wina, przestępstwo, kradzież, zranienie, zabójstwo, podpalenie, kara śmierci, zapłata, wynagrodzenie, przysięga, kościół]

[100] [k. 4] Advocatus si iniuste iudicaverit. CI

Nunc de advocato attendatur, si non iuste iudicaverit, cum sibi querulatur, et propter amorem aut dona, aut ob aliquam causam dimiserit, vel si solus fecerit noxam iniustam, quod de iure facere non debuit, postquam in iudicio sit electus ius confortare et iniurias debilitare. Si querela in iudicio suo super ipsum fuerit facta, tunc scoltetus iudex esse debet super advocatum et per hoc cogitur cum sentenciis, quod ante ipsum debet respondere, ut in posteris patebit. Petat advocatum surgere per sententiam, quod super ipsum debeat querulare et sentencialiter petat, ut alium ponat iudicem loco suo, ipsum facere oportet. Et tunc locet scoltetum, qui sibi debet iudicare similimodo, ut advocatus super scoltetum querulari debuerit. Eodem modo advocatus iudicet scoltetum. Idcirco advocatus absque scolteto bannitum iudicium facere non potest, quia coram eo ad ius se debet exhibere, si super ipsum aliquis querulatur. Si hoc contra iusticiam anno et die recusaverit, extunc domino terre iudicium vacat, quod ab eo habuit, et regi banum, si cum sentenciis veris prosequatur.

[hasła: wójt, skarga, wyrok niesprawiedliwy, sołtys, sędzia, odpowiedzialność, sąd wyłożony, rok i dzień, termin, sąd królewski]

[101] De probacione violenciarum. CII

Insidias et stupra domorum irruenciam burgrabius iudicat et nullus alter nec eciam scoltetus. Si domorum irruencia probabiliter potest ostendi cum vulneribus vel edificio vulnerato, si super hoc et iudicem, et clamatores in testimonium poterit habere, extunc ille propius cum duello debet videre, quam suo possit evadere iuramento.

[hasła: zasadzka, gwałt, napad na dom, burgrabia, rana, sędzia, odpowiedzialność, pojedynek sądowy, przysięga]

[102] De capto propter inquisitiones nocturnales. CIII

Si quis alteri fecerit domorum irruenciam die ac nocte, et ille ipsum detinuerit in facto manifesto, et ipsum cum clamore ad iudicium deduxerit, si super hoc clamatores habere poterit metseptimus^a suorum vicinorum, et si factum ostendi possit, ut iuris est, illi ad collum transit. Si autem factum manifestum ostendi non potest, extunc ille propius est evadere metseptimus^a, quam per eum vinci potest.

^a metVIIus

[hasła: napad na dom, przestępstwo nocne, przestępstwo za dnia, skarga, sąd, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, krewny, kara śmierci, prawo, gorący uczynek]

[103] De concordia querelarum. CIIII

Et si vir suam tenere promiserit querelam, et si medio tempore concordia fuerit facta, pro eo non plus ammittit, nisi iudici penam demeretur.

[hasła: skarga, ugoda, kara sądowa, mulkta, sędzia]

[104] De debito mortue manus. CV

Si vir querulatur super alterum pro debito, quod si pro suo patre teneatur, ipse debet super eo, ut iuris est, informari. Si autem debuerit iurare, quod pater suus [k. 4v] hoc debitum persolvisset, hoc ipsum facere oportet metseptimus^a in post mortuum [s] manum. Si autem dixerit, quod hoc debitum solus persolverit, hoc mettercius iurabit.

^a metVII

[hasła: skarga, dług, ojciec, prawo, zapłata, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, samotrzeć]

[105] De cane aut equo dampnum faciente. CVI

Si quis equ[u]m aut canem vel aliud pecus quodcumque sit suum, quod careat |querela^a | loquela, si hoc fecerit dampnum, et si dicit suum non esse dampno perpetrato, hoc sibi in suo iure non nocebit.

^a wyraz otoczony kropkami w sensie skreślenia przez autora podstawy

[hasła: koń, bydło, szkoda, prawo]

[106] Si quis spoliat suos civitatenses. CVII

Si quis spoliaverit suos civitatenses, qui proprium aut feodum vel hereditatem habuerit intra municipale et si hoc non prehabita faciat querela ante dominum terre vel aut suum iudicem, illi sua edificia abiudicari debent supra suam curiam et exsecari, et edificia illa erunt sententia et omnibus hominibus publicantur. Si autem iudicialiter edificia fuerint abiudicata, ita quod ibi femina vel puella fuerit stuprata inter illud edificium, eciam debet resecari et abinde nullus deduci.

[hasła: własność, lenno, dziedzictwo, mieszczanin, sędzia, budynek, konfiskata, kobieta, dziewczyna, gwałt]

[107] De Iudeorum iuramento. CVIII

Hoc est illud iudicium et iuramentum, cum quo aut per quod Iudeus iurare debet sive evadere debet Christianum^a, quod scriptum est in iure imperatoris. Ipse debet verti contra solem seorsum et stare nudipes super unam sedem, pallio indutus et pileum Iudaicum [s]

habere debet super caput. Et si lapsus ter fuerit, totidem unum fertonem ammittit. Et si quarto cadet, extunc reus manet in causa, tunc dicit ille, qui sibi perdidit iuramentum: “Ego te moneo, .N., Iudee, per has tres litteras, per hanc legem, quam Dominus dedit Moysi in tabula lapidea in monte Sinaÿ, quod iste liber aut hoc rodale verum et iustum sit, super quod tu Iudee iurare debes huic Christiano, S, tali nomine pro tali causa sive culpa, pro qua te huc iure ad responsionem dedux[i]t.” Extunc debet sic iurare, et sic dicit: “Quod tu in hac causa reus non sis, qua te hic idem Cristianus^b inculpat, quod te Deus adiuvat. Idem Deus, qui fecit celum et terram, aerem et rorem, et valles, frondes, gramina, et flores, quod prius non fuerat. Et si reus sis, quod terra te absorbeat, que Dathan et Abiron absorbit, et si reus sis, quod te veneni, gutta et lepra invadat, que precibus Elizeÿ Naaman Sirum dimisit et Yezeÿ invasit. Et si reus sis, quod te ignis comburrat [k. 5] celestis et caducus te invadat morbus, et sanguinis fluxus, et quod tibi accidat, ut uxori Loth, que transmutata fuit in statuta salis, dum Sodoma periit et Gomora. Et si reus sis, quod tu pereas in tua arma et in tuo corpore et in tuis rebus. Et si reus sis, quod ad sinum Abrahe non pervenias, et eciam ad resurrectionem nunquam perveniat, ubi Christiani^c, Iudei, gentiles ante Creatorem omnium resurgent. Et si^d reus sis, quod te lex deleat, quam Deus dedit Monsii [s] in monte Synaÿ, quam Deus solus scripsit digito suo supra tabulam lapideam, et eciam te confundat omnis scriptura, que scripta est in quinque libris Moysi. Et si tuum iuramentum non fuerit iustum et mundum, quod deleat^e te Adonaÿ et sua deitatis potencia. Amen.” Nunc omnes dicite: amen.

^a w rkp. Xpianu; ^b w rkp. Xpianus; ^c w rkp. Xpiani; ^d wymazane drugie s w sis; ^e wyraz przerobiony z debeat

[108] CIX. Nunc placeat audire et inteligere, quomodo presens scriptum ex relazione veridica. Primo de Imperio et quomodo terre Saxonie ab inicio ius fuerit constitutum et confirmatum in suo iure, sicut ab antiquo tempore Babilonia tenebat. Ubi stetit Imperium et regnabat potenter per omnia regna, quia Nemroth gentilis rex primo Babiloniam edificavit et circumcinxit civitatem nimia amplitudine, et edificavit in ea multas et altas municiones, unde usque in presens municipale nominatur. Et ibi erat idem manens rex Nemroth ac duces multi et ceteri viri famosi, qui viri nunc mercatores vocantur, et omnes uno utebantur iure, quod municipale ius appellabatur, ut bene in libro presenti patebit. Unde nomen sorciebatur absque cuiuslibet transmutacione. De imperio quamdiu stetit et de eius potencia. Nunc dicetur quamdiu steterit imperium et potenter absque permutacione usque ad Greciam a tempore Darii Secundi, aut ultimi, quem rex Allexander maximis et sediciosis devicit bellis. Tunc transmutatum fuit Imperium a Babilonia et stetit in Constantinopolim usque ad illud tempus, quo se Roma de Imperio intromisit, et potenter obtinuit usque ad presens tempus ex parte beati Petri, qui caput est Christianitatis. Cum Imperium Romam versum fuisset, ibi stetit, videlicet in premisis. Tunc Christiani absque iure fuerunt, idcirco quamvis pro sua in terris faciebat voluntate, aut quicquid facere poterat et perficere, et hoc absque querela permansit et per iudicium inultum, quia nullus fuit, ubi quis [k. 5v] iusticiam consequi posset, et usque ad illud tempus perseneravit, quo se Roma de Imperio intromisit. Et ipsi ibi venerunt et iusticiam ibi consecuti fuerunt, et ibi exhibuerunt manus, unde manu pacem obtinuimus usque ad presens tempus. Tunc Romani convenerunt et decreverunt deliberando, quomodo regna sibi subiugare possent. Et omnes unanimi consensu pari consilio concordaverunt, quod

edificarent castra in terris, unde sibi terras possent subiugare. Et cum hoc fecissent, tunc arbitrati sunt, sibi quomodo castra confortarent, ut ipsis essent in iuvamen. Et illos acceperunt, qui nomen militare habuerunt, et eos super castra locaverunt cum tali iure, ut hucusque castrense ius tenet in castrensi feodo. Extunc deliberaverunt, quali[a] iuris statuta terris constituere vellent et terris tale ius constituerunt, quale adhuc in terra Saxonie protestatur, per Constantinum imperatorem et per Carolum cesarem.

[hasła: cesarz, cesarstwo, Saksonia, Babilon, Nemrot, prawo miejskie, Grecja, Dariusz II, Konstantynopol, Aleksander Wielki, cesarstwo, św. Piotr, Cesarstwo Rzymskie, chrześcijaństwo, Chrześcijanin, sąd, Rzym, rzymianin, zamek, zgoda, rada, prawo, Saksonia, Konstantyn Wielki, Karol Wielki, książę]

[109] CX. Nunc audire et intelligere potestis, quod principibus et baronibus, et aliis omnibus, qui digne nomen sortiuntur, quomodo ipsi cum Romanis sunt arbitrati, quid facere vellent, quo iure Imperium deberet permanere. Et statuerint regi ius cum consilio, quod ipse sedem rationi regni regere deberet ex parte beati Petri cum gladio seculari, unde adhuc Romanus advocatus appellatur. Idcirco vitam suam non potest demereri, nec in suo honore debilitari, nisi tribus causis, que in sequentibus patebunt. Quarum prima est illa, si sedem Romanam destruere vellet. Secunda est, si contra fidem vellet facere Catholicam. Tercia est, sine causa legali vellet suam dimittere uxorem legitimam. Quorum horum trium unum, quod absit, fuerit convictus, extunc debet iudicari, capud sibi debet amputari cum auro delabro. Propterea quia ipse est rector gladii temporalis, cum habet iudicare hos omnes, qui noxam et iusticiam fererunt, aut qui caput demerentur. Et insuper omnibus commisit, qui iudicis nomine censentur cum eo protegere viduas, pupillos, et domos, et omnes iniurias humiliare et iusticiam confortare. Insuper iudicium commisit omnibus iudicibus temporalibus cum eo iudicare super omnes hos, qui in maleficiis fuerint deprehensi facto manifesto, ad iudicium capti, deducti et fuerint convicti, ut ius dictaverit. Ubi omnes iudices soli dicunt iudicare, vel prece ipsorum loco. Eodem ut iudices [k. 6] habent temporalem gladium a rege. Eodem modo sacerdotes habent spiritualem gladium ab Apostolico.

[hasła: cesarstwo, św. Piotr, Rzym, chrześcijaństwo, baron, miecz, katolik, wdowa, sprawiedliwość, gorący uczynek]

[110] Nunc attendatis, quis cesarem iudicare debeat, si ex his tribus prem[i]sis in uno fuerit convictus. Hoc facere debet Sacri Imperii Renensis palatinus, qui imperatori ac Imperio fuerit arbitrio positus. Simili, ut imperatorem palatinus debet iudicare, eodem modo iudicat burgravius marchionem pro sua culpa, et burgravius scoltetum.

[palatyn reński, marchia, burgrabia, sołtys, cesarz, król, lenno]

[111] Extunc mercatores dicebant ad cesarem, quam libenter scire vellent, in quo iure permanere possent. Tunc iudicavit ipsos imperator cum consilio Romanorum ad aquas navipotentis, quod edificarent sibi civitates firmas cum muris et turribus. Tunc populus dixerunt ad imperatorem, quod \vdash deberet^a \dashv scire libenter vellent, quo iure stare

deberent. Extunc imperator dedit eis tale ius, quale cottidie in curia sua solebat habere. Et hoc confirmavit eis cum consilio Romanorum et cum veridicis signis. Et suam manum exhibebat, quam apprehendit quidam mercator, et dextram cirotecam si de manu traxit, super quo pax beati Petri fuit confirmata quasi cruce. Quod hucusque permanet in exemplum, ubi nove civitates edificantur aut fora, quod ibi crux ponitur super forum. Et in eo probatur et apparet, quod cum voluntate regis est factum. Sic ex quo municipale ius ab antiquo hucusque permanserit et ab Imperio confirmatum et nomen obtinuit usque in diem presentem.

^a *podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy*

[hasła: kupiec, cesarz, rzymianin, św. Piotr, miasto, rynek, krzyż, wola, król]

[112] Nunc attendatis de civitate Meydburg. Cum primo Meydeburg locata fuerit seu fundata imperatoris Othonis Magni consilio, et cum terre arbitrio, et fuit stabilita in suo iure, sicut nunc tenet in suo iure municipali secundum consuetudinem antiquorum, et Hallis civitas ex ea est fundata, idcirco utraque una utitur iure. Eapropter omnes de Polonia et de Bohemia, de $\text{†Mys}^a\text{†}$ que sub iure Theutunico sunt locati et marchia de Mynsensi provincia, et de marchia Luziciensis, hii omnes ius suum in Hallis recipere debent, et de civitatibus, que in hiis statutis sunt locate. Et si sententiam ignoraverint aut defectum in ea habuerint, hanc oportet querere in Myedburg. Idcirco, quia omne municipale ius protegit, quod iure terrestri fieri non potest, [s. 6v] qui cum sententia reprobata de marchia ad comitatum trahi possit, quia marchio secundum suum arbitrium aut propriam gratiam iudicat, quod comes non facit, sed iudicat sub banno regio. Hoc idem fit in omnibus civitatibus, ubi sit bannum regium, ubi vir demeretur tria talenta iudici feodato sub regio banno. Si autem iudicatur sub regio banno, tunc scolteto octo solidi demerentur de iudicio sententiis scabinorum. Idem fit burgrabio. Scabini xi debent esse, et scoltetus sit duodecimus^a, quia burgrabio primam sententiam diffinire debet. Quia burgrabius nullum iudicium absque scolteto banitum habere potest, nec scultetus absque xi hiis scabinis in vero loco iudiciali.

^a *w rkp. xii^{us}*

[hasła: miasto, Magdeburg, Otto Wielki, prawo niemieckie, zwyczaj, Halle, Polska, Czechy, Miśnia, Marchia Łużycka, wyrok, skarga, sąd królewski, sołtys, sędzia, ławnik, burgrabia, sąd wyłożony]

[113] Nunc attendatis de Hallis, ubi ius suum querere debet, si ipsum ignorant, aut si ipsis sententia fuerit reprobata. Hanc in Myedburg querere debent ante quatuor scamna et scabinis ipsorum ius dare debent, quia in posterum oportet eos esse testes, si fuerit necesse, quod sententia rite et rationabiliter sit data absque qualibet contradiccione. Et ibi nuncii presentes esse debent, ubi sententia diffinitur, ex utraque parte, sententia reprobata fuit, qui audierunt et viderunt, quod utrique iusticia fiat. Et iudex ipsos in expensis debet procurare exeundo et redeundo. Si sententia in banno regio fuerit reprobata, tunc debet reportari infra xviii ebdomas. Si autem sub comitis banno fuerit reprobata, tunc reprobari debet infra duas septimanas, quia scoltetus bannum habet a

comite et sculteciam a domino terre. Idem quam vero habet burgravius bannum a rege, et iudicium a domino terre.

[hasła: Halle, wyrok, Magdeburg, odwołanie, apelacja, ławnik, świadek, sprzeciw, sędzia, sąd królewski, termin, sołtys, burgrabia, prawo]

[114] Nunc attendendum, si in Myedburg sententia reprobaretur, quomodo aut ubi eam querere aut invenire deberent. Ipsi se trahere debent in Scharthow alias in Starchow, ultra Albiam, et ibi accipiunt quatuor seniores viros, quos ibi poterint invenire. Hoc idcirco, quia diucius stetit, quam Meydburg, et cesar Ottho a tempore diuturno constituit ducatum, et omnes uno eodem iure sunt constituti. Tunc trahunt cum eisdem quatuor senioribus, quos de Starkow efferenbant [s] et redeunt in Meydburg ante pallacium et curiam, que imperatoris Otthonis Ruffi fuerat, qui pallacium ipsis formaverat, in fine summi, ut in premissis patet et in subsequentibus patebit, quia continue pro una sententia reprobata ad Imperium se trahere non potuerunt.

[hasła: Magdeburg, apelacja, odwołanie, Łaba, Schartau, starszy, cesarz, Otto Rudy, wyrok]

[115] [k. 7] Nunc attendatis de pallacia, per quem modum ipse pallaciam fecerit. Recepit eisdem quatuor^a seniores de Scharthow, et quatuor canonicos, qui habuerunt prelaturas in summo: primus prepositus, secundus decanus, tercius episcopi vicarius, quartus cellerarius. Insuper recepit quatuor innatos ministeriales ecclesie maioris in Meydburg: unus fuit marschaltus [s], secundus dapifer, tercius pincerna, quartus camerarius. Insuper recepit xi scabinos de civitate et scoltetum xii. Insuper recepit tres duces laycos, qui primi sunt in eleccione imperiali, et quartus, quem recepit supremus, fuit advocatus ecclesie maioris in Myedburg, hoc est burgravius. Tunc imperator recep[it] hos viginti octo viros prenomatos et super sedes ipsos locavit pallacie, et dedit eis potestatem ex sui parte, quecunque sententia in Myedburg [s] diffiniri non posset, ut reprobaretur, hoc ibi deberet recipi, et quicquid ibi daretur rite hoc ac rationabiliter pro iure municipali deberet teneri.

^a rkp. iiii^{or}; ^b skreślone przez autora podstawy

[hasła: palacja, cesarz, Schartau, kanonik, prepozyt, dziekan, zastępca biskupa, szafarz, prałatura, baron, Magdeburg, marszałek, stolnik, cześnik, podczaszy, szambelan, ławnik, burgrabia, kościół, prawo miejskie, odwołanie, apelacja, wyrok]

[116] Et cum sententia ante pallaciam fuerit data, tunc debet dari in signum xxiiii viris, cuilibet unum solidum aureum, et quilibet solidus debet xii valere solidos talis pecunie aut talium denariorum, cum quibus ibidem consuetudo fuerit forisandi. Tunc hiis quatuor dantur quatuor^a marcas aureas, et quivis marca xii argenteos [s] debet valere. Hoc datur hiis xx quatuor^a viris. Hoc illi dare tenentur, quibus sententia ad profectum fuerit inventa. Sed iste, qui in sententia defecerit solvere debet expensas. Si autem iste in sententia defecerit, qui eam reprobavit, extunc magis solvere tenetur quam ille, cui sententia data fuerit ad utilitatem.

^a w rkp. iiii^{or}

[hasła: palacja, wyrok]

[117] Nunc attendatis, quantum plus dare oportet. Ipse dare tenetur scabino illi suam emendam, cuius sententiam reprobavit, quam invenit, si iuste fuerat diffinita, et iudici suam penam. Si autem ante consensum aliorum scabinorum fuerit reprobata, tunc cuilibet scabino datur emenda et iudici tociens sua pena. Si autem ipsa in Hallis reprobata fuerit et in Meydburg invenitur, et pariter ibi reprobabitur, extunc ambe dabuntur emende et pene in Meydburg et Hallis, hoc fecit Ruffus rex Otto taliter pro eo, quod municipale ius sisteret, sicut ab antiquo tempore hucusque stetit, et ibidem fecit ducatum trans Albiam.

[hasła: ławnik, zadośćuczynienie, wyrok, apelacja, odwołanie, kara sądowa, mulkta, zgoda, Otto Rudy]

[118] Nunc volo dicere vobis de pallacia, quomodo illa debeat convenire, et diffinire volo pro tribus istis, ut in precedentibus est predictum.

[hasła: palacja]

[119] Scultetus de Meydburg debet recipere litteram civitatis cum sigillo ipsius pendente. Hanc litteram debet mittere summo advocato maioris ecclesie, hoc est burgrabio in Meydburg, ad quam suam propriam litteram sigillatam debet recipere, eapropter quod ipse est advocatus. Et ad hoc debet recipere literam episcopi cum suo sigillo, et eciam ad hoc debet recipere litteram regis, et suum sigillum appendens, si ipsum habere possit Theutunia. Has quinque litteras debet recipere burgrabius de Myedburg [s]. Et eas primo mittere debet duci Saxonie cum hiis, qui cum sententia traxerunt, et cum scitu horum xx quatuor^a virorum, qui prius sunt prenominati. Post hoc mittere debet morogravio de Brandenburg. Tercio debet mittere palatino Renensi. Hii tres primi duces laici sunt in eleccione imperiali, cum novus rex eligitur de terra Theutunica.

^a w rkp. iiii^{or}

[hasła: sołtys, Magdeburg, margrabia, palatyn reński, Brandenburg, dokument]

[120] Hic audire et intellegere potestis, quomodo hii omnes domini debent citari, qui in premissis sunt nominati. Ipsa ad pallaciam ire debent et scoltetus burgravium citare debet primo, secundo, tercio, semper ad sex ebdomadas. Et si in tercia non comparuerit citatione, extunc ad eum hii tres laici duces mittunt. Tunc regi de qualibet citatione tres marcas aureas demeretur, quarum quelibet marca aurea duodecim marcas^a argenteas debet valere. Et si post hoc ultra sex septimanas non comparuerit, se excusare coram rege, ubi ipse fuerit. Extunc omnia sentencialiter ecclesie maiori vacabunt, que ab ea habebat, regi bannum vacab[a]t, et post hoc proscribunt eum in regis illegalitate.

^a w rkp. mercas

[hasła: pozew, palacja, burgrabia, sąd]

[121] Eodem modo sicut scultetus citat burgravium. Sic burgravius citare debet hos tres principes sub banno regis. Et si in tertia non comparuerit citacione, ut est predictum, extunc de qualibet citacione quivis eorum xxiii marcas regi demeretur. Etsi non eadem vice comparuerint iusticiam iuvare et recipere ius, actamen illi suam sententiam et ius suum debet dare ante pallaciam.

[hasła: sołtys, burgrabia, sąd, król, pozew]